

Field : Musical Studies

Type : Research Article

Received: 06.03.2016 - *Accepted*: 27.04.2016

Karadeniz Bölgesi Halk Ezgilerinin Müzikal Yapılarına Yönelik Analiz Çalışması

Kadir YILMAZ¹, Zeki NACAĞCI²

¹Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, TÜRKİYE

²Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, TÜRKİYE

E-posta: kadiryilmazca@gmail.com

Öz

Halk ezgileri nesilden nesile taşıdığı değerler ile ait olduğu toplumun ve ülke kültürünün oluşmasındaki temel yapıtaşlarıdır. Ülkemiz ise, bu denli önemli bir değer olan halk ezgileri bakımından önemli mirasa sahiptir. Bu miras, ülkemizin birçok farklı yörelerden oluştuğu ve her yörenin kendine özgü halk ezgilerinin olduğu gerçekliğinin eklenmesiyle daha da zenginleşmiştir. Bu bağlamda, ülkemiz yörelerine veya bölgelerine göre farklılık gösteren bu zengin halk ezgileri mirasının özele indirgenerek araştırılması analiz edilmesi gerekmektedir. Bu araştırma, birçok kültürel ve müzikal öğeyi içerisinde barındıran Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin, usul, toplam ölçü sayısı ve makam özellikleri bakımından incelenerek ezgilerin müzikal karakteristik yapısını ortaya koymayı ve bu çerçevede sınıflandırılmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla, TRT Türk Halk Müziği Repertuarında “Karadeniz Bölgesine” ait 597 esere ulaşılarak müzikal analizleri yapılmıştır. Çalışma sonunda her esere ait müzikal kimlik çıkarılmış, bölge ezgilerine hakim olan makam, ölçü zamanları, vb. unsurlar sayısal olarak ifade edilmiş, tüm eserler sınıflandırılarak tablo halinde sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Karadeniz Bölgesi, Halk Ezgileri, Müzik, Müzikal Yapı

Black Sea Region Folk Melodies for Musical Structures Analysis Study

Abstract

Folk tunes carry the values of the society from generation to generation and are the basic building blocks in the formation of the country's culture. Our country has an important legacy in terms of folk tunes which include significant value. This heritage is made up of many different parts of our country and it is enriched with the addition of the reality of each region's unique folk tunes. In this context our country's rich folk tunes that vary according to the territory or regions must be investigated specially. This research aims to reveal and classify the characteristic structure of musical tunes and total number of dimensions and music of Black Sea Region that hosts several cultural and musical elements. For this reason 597 musical works belonging to Black Sea Region were reached in TRT Turkish Folk Music Repertoire and musical analyzes were performed. At the end of each work brought musical identity, melodies that dominate the region, measuring time, and other elements are expressed in numerical terms, all the works are classified and presented in the table.

Keywords: Black Sea Region, Folk Melodies, Music, Musical Structure

Giriş

Anadolu Coğrafyası'nın halk kültüründeki çeşitliliği ve farklılığı, kuşkusuz ki halk müziğine de ayrı bir zenginlik kazandırmıştır. Geçmişten günümüze kulaktan kulağa aktarılan halk müziği, anonimlik özelliği göstermesi açısından da önem arz etmektedir. Halk müziği, Anadolu kültürü içerisinde bölgeden bölgeye dilden dile şekillenerek yöreleri meydana getirmiştir (Gök, 2004). Türk Halk Müziğini zengin kılan en önemli özelliği, üslup ya da tavır özelliğidir. Türkünün sesleri kadar, onun söyleniş biçimini belirleyen bu özellikler de önemli rol oynamaktadır. İşte bu özellikler, yöre yöre değişen karakteristik özellikleri belirler. Bazı ezgi ve üslupların çok kesin bir şekilde belli yörelere ait oldukları anlaşılmıştır (Elçi, 1996).

Fransız halk müziği uzmanı Michell Benet; halk müziğini, Halk tarafından benimsenen ve sözlü gelenek biçiminde kulaktan kulağa yayılan ezgiler” (Yıldızkaya,2006:12) olarak, Nacakcı (2007, 5) ise; Türk Halk Müziğini, Türk Halkının, tarihsel süreci içerisinde meydana gelen zengin kültürel yaşamının sonucu olarak ortaya çıkan, duygu ve düşünce birikimlerinin her hangi bir kurala bağlı kalmadan biçimlenen ezgileri olarak tanımlamıştır.

Türk Halk Müziği'nin binlerce yıllık geçmişi olmasına rağmen üretilen eserlerin teorik olarak bir sistem içerisinde sınıflandırılma ihtiyacı ancak cumhuriyetin ilanından sonra hissedilmiştir. Halk müziği eserlerinin önceden belirlenmiş kurallara göre oluşturulmaması, ezgileri üreten kişilerin çoğunun müzik eğitimi olmaması gibi şartlar göz önüne alındığında bazı eserlerin sınıflandırma bakımından istisnai özellikler taşıdığı da görülmektedir (Nacakcı, 2012).

Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar Rauf Yekta ve diğer aydınların yazıları sürmüş ancak hiçbir fiili hareket görülmemiştir. Türkiye'de Cumhuriyetin kurulmasından sonra benimsenen müzik politikası, halk ezgilerini, yaratılacak yeni Türk müziğinin ana kaynaklarından biri olarak kabul ediyor ve bunların notalarının tespit edilip arşivlendikten sonra, müzikologların, halk bilimcilerinin ve bestecilerin incelemesine ve sunulmasına öncelik tanıyordu (Yakıcı,2004).

Türk halk müziği derleme çalışmalarının yapılmasına rağmen hala bilinmeyen ve müzik yazısına aktarılmayan halk ezgilerinin olduğu söylenebilir. Yörelere her birinde değişik türden türküler söylenmekte, çeşitli hayat hikayelerinin türkülere konu olduğu görülmektedir. Ülke coğrafyasında ve tarihinde önemli bir yeri olan, Karadeniz Bölgesi halkının yaşam tarzı, türkülere oldukça fazla yansımıştır. Dolayısıyla bu yansımanın ne boyutta olduğunu, neden kaynaklandığını öğrenebilmek adına ezgilerin oluşum yapısı hakkında yorumlarda bulunabilmek için, öncelikli olarak ezgilerin teorik özellikleri dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda tüm bölgelerde olduğu gibi Karadeniz bölgesi halk ezgilerinin temelini ve yapı taşını oluşturan Türk Halk Müziği nasıl sınıflandırılmaktadır, teorik özellikleri nasıl incelenmektedir?

Yapılan çalışmaların ışığında eserlerin sınıflandırılması açısından birçok eksikliğin olduğu ve eserlerin sınıflandırılmasının tek tek incelenerek yapılması gerektiği yapılan çalışmaların yetersiz kaldığı ve sınıflandırma açısından yapılan çalışmaların illerle sınırlı kaldığı, Karadeniz Bölgesine yönelik bir analiz çalışmasının yapılmadığı görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi halk kültürünün önemli yapı taşlarından olan Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin tamamı her yönüyle inceleme ve repertuarımıza yeniden kazandırılması ihtiyacı hissedilmektedir.

Problem Durumu

Karadeniz Bölgesi Halk Ezgilerinin sınıflamalı müzikal yapıları ve farklılıkları nelerdir?

Alt Problemler

- 1- Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin makam, ritmik yapıları, toplam ölçü uzunlukları ve dağılımları nelerdir?
  - a- Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin makam yapıları ve dağılımları,
  - b- Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin ritmik yapıları ve dağılımları,
  - c- Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin toplam ölçü sayılarına göre dağılımları nasıldır?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin, ritmik yapı, makam ve toplam ölçü uzunluğu bakımından incelenerek analiz edilmesini amaçlamaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma 2015 TRT Türk Halk Müziği Repertuarındaki Karadeniz Bölgesi halk ezgileri ile sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Karadeniz Bölgesi

Adını ülkemizin kuzeyini bütünüyle kuşatan Karadeniz'den alan bu bölge, kapladığı alan bakımından Doğu ve Orta Anadolu bölgelerinden sonra üçüncü sırada yer alır. 131.218 km²'lik yüz ölçüme sahip olan Karadeniz bölgesi kapladığı alan bakımından Türkiye'nin % 17'sini oluşturmaktadır (Özçağlar,1997).

Şekil 2. Karadeniz Bölgesi(<http://www.cografya.gen.tr/egitim/bolgeler/karadeniz.jpg>)

Ezgi · Ritim: “Kulak yoluyla, dinleyende haz uyandırmak üzere belli bir kurala göre bir araya getirilmiş sesler dizisine ‘ezgi’ denir. Ölçü içerisindeki çeşitli bileşimlerin oluşturduğu kalıplara da ritim denir” (Özbek, 1998: 76-155).

Ölçü – Usul:

Bir müzik parçasının eşit süreli bölümlerine ölçü denir. Bazı kaynaklarda ölçü yerine usul sözcüğü de kullanılmaktadır. Usul, seslendirmede takip edilen yol, yöntem, bir ezginin vuruş ve süre bakımından eşit uzunluktaki bölümlerinden her birine verilen isimdir (Özbek,1998: 192).

Makam

Türk müziğinde belirli aralıklarla birbirine uyan ve uygun seslerden kurulu bir gam içerisinde özel bir seyir kuralı olan müzik cümlelerinin meydana getirdiği diziye makam denir (Sözen, 2008).

Müphem: Anlamı açık ve belirgin olmayan (T.D.K, 2015). Bu tanım bu araştırmada belli bir makam kalıbına uyum sağlamayan ya da birkaç makamın oluşturduğu ezgileri belirtmek için kullanılmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada, betimsel ve taramaya dayalı araştırma modeli kullanılmış, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Evren

Araştırmanın evrenini Karadeniz Bölgesi halk ezgileri oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem kullanılmamış evrenin tümü olarak görülen 597 halk ezgisine ulaşılarak analiz yapılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada verilerin toplanması aşamasında, 2015 TRT Türk Halk Müziği Repertuarında “Karadeniz Bölgesine” ait eserler taranmıştır. Elde edilen bulguların istatistiksel olarak ifade edilmesinde, frekans (f) ve yüzde (%) kullanılmıştır. Elde edilen verilere içerik analizi yapılmıştır.

Bulgular ve Sonuçlar

Bu bölümde, çalışma kapsamında toplanan verilerden elde edilen bulgular tablo haline getirilerek yorumlanmıştır.

Tablo 1’de Karadeniz Bölgesi halk ezgileri görülmektedir. Tabloda genel olarak sunulan içerik analizi, sütunlardaki Makam, Ritmik Yapı, Toplam ölçü uzunluklarına yönelik bulgular aşağıda verilmiştir;

1- Alt problem

a- Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin makam yapıları ve dağılımlarına yönelik bulgular;

Tablo 1. Karadeniz halk ezgilerinin makamlarına göre dağılımı

Makamlar	F	%
Müphem	143	24,3
Uşşak	125	20,9
Hüseyini	120	20,1
Hicaz	86	14,4
Karcığar	21	3,5
Rast	20	3,3
Nikriz	15	2,5
Kürdi	13	2,5
Mahur	12	2
Eviç	10	1,6
Segah	9	1,5
Saba	8	1,3
Hüzzam	6	1
Çargah	5	0,8
Nihavent	2	0,3
Buselik	2	0,3
Toplam	597	100

Tablo 1'e göre, Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin % 20,9' Uşşak,% 20,1'iHüseyini,%14,4'ü Hicaz, % 3,5'i Karcığar, % 3,3'üRast, % 2,5'i Nikriz, % 2,5'iKürdi, % 2'si Mahur, % 1,6'sı Eviç, %1,5'i Segah, % 1,3'ü Saba, % 1'i Hüzzam, %0,8'i Çargah, %0,3'ü Nihavent ve %0,3'ü Buselik makamlarından oluşmaktadır. Bu dağılıma göre, Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin büyük çoğunluğu müphem olarak adlandırılan makamları yanı sıra benzer özellikler gösteren "Hüseyini" ve "Uşşak" makamlarından oluşturmaktadır. "Hicaz", "Karcığar", "Rast", "Nikriz", "Kürdi", "Mahur" makamlarının bölgenin halk ezgilerinde kısmen de olsa kullanıldıkları, "Eviç", "Segah", "Saba", "Hüzzam", "Çargah", "Nihavent", "Buselik", makamlarının ise yöre ezgilerinde nadiren kullanıldığı görülmektedir. Müphem olarak adlandırdığımız yani, herhangi bir makamsal sınıflamaya dahil edilemeyen ezgiler bu bölgede %24,3 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Karadeniz Bölgesi Halk

Ezgilerinde kullanılan ezgi çeşitliliğinin çok olduğu, makam dağılımlarının birbirine daha yakın olduğu görülmüştür. Müphem ezgilerin fazla olmasını, bölge halkının günlük yaşamındaki hareketliliği gibi ezgilerinde içerisinde birden fazla makam kullanmasıyla doğru orantılı olarak eser içerisinde seyirsel makam değişikliğinden hoşlanmasıyla açıklanabilir.

b- Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin ritmik yapıları ve dağılımlarına yönelik bulgular;

Tablo 2. Karadeniz bölgesi halk ezgilerinin ritmik yapılarına göre dağılımı

Ritmik Yapı	f	%
4/4	199	33,2
9/8	96	16
2/4	82	13,7
7/8	51	8,5
10/8	45	7,5
5/8	32	5,3
15/8	16	2,6
9/4	13	2,1
12/8	9	1,5
Srb	9	1,5
8/8	8	1,3
6/4	7	1,1
5/4	7	1,1
3/4	6	1
6/8	6	1
9/16	5	0,8
7/4	5	0,8
18/16	2	0,3
14/16	2	0,3
11/8	1	0,1
13/8	1	0,1
7/16	1	0,1
8/4	1	0,1
Toplam 597		100

Tablo 2 incelendiğinde; Karadeniz Bölgesi Halk Ezgilerinin %33,2'si "4/4", %16'sı "9/8", %13,7'si "2/4", %8,5'i "7/8", %7,5'i "10/8", %5,3'ü "5/8", %2,6'sı "15/8", %2,1'i "9/4", %1,5'i "12/8", %1,5'i "serbest", %1,3'ü "8/8", %1,1'i "6/4", %1,1'i "5/4", %1'i "3/4", %1'i "6/8", %0,8'i "9/16", %0,8'i "7/4", %0,3'ü "18/16", %0,3'ü "14/16", %0,1'i "11/8", %0,1'i "13/8", %0,1'i "7/16" ve %0,1'i "8/4" ritmik yapılardan oluşmaktadır. Bu dağılıma göre, Karadeniz Bölgesi Halk Ezgilerinin büyük çoğunluğunun "4/4" lük ritim yapısına sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra "9/8", "2/4", "7/8", "10/8", "5/8" ritmik yapılarının yaygın olarak kullanıldığı, "15/8", "9/4", "12/8", "serbest", "8/8", "6/4", "5/4", "3/4", "6/8", "9/16", "7/4", "18/16", "14/6", "11/8", "13/8", "7/16", "8/4" ritmik yapılarının da nadiren

kullanıldığı görülmektedir. Buna göre, Karadeniz Bölgesi sınırlarının, Marmara, İç Anadolu, Doğu Anadolu bölgesine olması, dolayısıyla bölge halkının bu bölgelerdeki farklı ritmik yapıyı eserlerine yansıtması ve bünyesinde barındırması ile bölge eserlerinin ritmik zenginliği kazandığı söylenebilir.

c- Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin toplam ölçü sayılarına göre dağılımlarına yönelik bulgular;

Tablo 3. Karadeniz bölgesi halk ezgilerinin ölçü sayılarına göre dağılımı

Ölçü Uzunluğu	F	%
10+	456	76,9
8	44	7,3
10	28	4,6
7	21	3,5
6	16	2,6
9	15	2,5
4	8	1,3
5	7	1,1
2	1	0,1
Serbest	1	0,1
Toplam	597	100

Tablo 3'e göre Karadeniz Bölgesi Halk Ezgileri ölçü uzunluklarının %76,9'u "10+", %7,3'ü "8", %4,6'sı "10", %3,5'i "7", %2,6'sı "6", %2,5'i "9", %1,3'ü "4", %1,1'i "5", %0,1'i "2", %0,1'i "serbest" ölçüden oluşmaktadır. Bu dağılıma göre Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin büyük çoğunluğunun "10" ölçüden fazla olduğu görülmektedir, bunun yanı sıra "8", "10", "7", "6" ve "9" ölçülü ezgilerin daha az, "4", "5", "2", ve "serbest" ölçülü ezgilerin de nadiren görüldüğünü söyleyebiliriz.

Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde araştırma bulgularına ve yorumlarına dayalı olarak varılan sonuçlar ve bunların ışığında oluşturulan öneriler yer almaktadır.

Yapılan bu çalışmada TRT Halk Müziği Repertuarı içerisinde Karadeniz Bölgesine ait olan tüm halk ezgilerine makam, usul ve toplam ölçü uzunluğu bakımından içerik analizi yapılmıştır. Bölge ezgilerinin makamsal açıdan incelenmesi sonucu; ezgilerin %24'ü birden fazla makamın bulunduğu ve bazı ezgilerin hiçbir makam kalıbına uyum sağlamadığı görülmüştür. Araştırmada bu ezgiler "Müphem" adı ile adlandırılmıştır. Bölge ezgilerinde müphem ezgilerin yanı sıra "Uşşak ve Hüseyini" makamlarının kullanıldığı ezgilerde ikincil derecede yoğun olarak görülmüştür. Karadeniz bölgesi halk ezgileri ritmik yapı olarak incelendiğinde 4/4'lük ritmik yapıda olan ezgilerin daha fazla olduğu, 9/8'lik ritmik yapıda

olan ezgilerin de bu ezgileri takip ettiği görülmüştür. Bu ezgiler toplam ölçü uzunlukları bakımından incelendiğinde ise, ezgilerin büyük çoğunluğunun 10 ölçüden uzun olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ve sonuçlara göre, aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- Türkiye'deki kültürel yapı mozaigi içerisinde, Karadeniz Bölgesi halk ezgilerinin müzikal analizi yapılmıştır. Bu tespitler genişletilerek diğer bölgelerin kültürü içerisindeki daha farklı yapılar farklı çalışmalarla farklı kavramlar açısından incelenebilir ve Karadeniz Bölgesi ile karşılaştırılabilir.
- Bu araştırma sonucunda, Karadeniz Bölgesi halk ezgileri bir araya getirilmiştir ve bu çalışmanın eğitim açısından son derece yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu tür çalışmaların diğer bölgeler için de uygulanması ve diğer yörelerin halk ezgileri hakkında daha kapsamlı çalışmaların yapılması önerilebilir.
- Bölge de yaygın olarak kullanılan ve resmi kayıtlara geçmemiş ezgilerin repertuara kazandırılmak üzere saha araştırması ve derleme çalışmalarının yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Elçi, A. (1998) *“Semahlar Dini İçeriklidir”, I. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildirileri* Ankara.

Gök, A. (2004) *Anadolu coğrafyasının analizi. Yayımlanmış yüksek lisans tezi.* Bilkent Üniversitesi. Ankara.

Hoşsu, M. (1997) *Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı.* Peker Ambalaj. İzmir.

Nacakcı, Z. (2007). *Halk Ezgilerine Dayalı Viyola Albümü,* Bilge Mat. Ankara.

Nacakcı, Z. (2012). *“Burdur Yöresi Halk Oyunları Ezgileri ve Müzikal Özellikleri”, I. Uluslararası Halk Oyunları Kongresi,* 10-12 May. Malatya.

Özbek, M.(1992). *Türkiye’de Modernleşme ve Orhan Gencebay Arabeski.* İletişim Yayınları, s-2,Ankara.

Özçağlar, A. (1997). *Türkiye ‘de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar, Şehirler).* S45-46, Ekol Yayınevi, Ankara.

Say, A. (1985). *Müzik Ansiklopedisi 3. cilt. Başkent Yayınevi, Ankara.*

Sözen, Z. (2007). Ney ve ney çalma stili, <http://www.neyzenim.com> .

T.R.T. Türk Halk Müziği Repertuarı.(2015). Ankara.

Türk Dil Kurumu (2015). ‘Mephem’ kelimesi.

Yakıcı, A. (2004).*Havada kar sesi var ya da türkülere eleştirel bir bakış.* Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, S57.

Yıldızkaya, Ö. F. (2006). *Emirdağ Türküleri,* İzmir: Analiz Matbaacılık Ltd. Şti.